

Aqiljon Shukurullayeva Bekimmatovna

Xorazm viloyati Gurlan tumani 42-AFCHO'I maktabi Kimyo fani o'qituvchisi

Umida Xudayberganova Jumaboyevna

Xorazm viloyati Gurlan tumani 34-Umumiy O'rta Ta'lim maktabi Kimyo fani o'qituvchisi

Annotatsiya: *Ushbu maqolada muallif kimyoning kundalik hayotdagi ahamiyatini tushuntirib berdi. Kimyo ko'plab kundalik hayotda va sovun va yuvish vositalari, dori-darmonlar va dorilar, fronologiya, qurilish materiallari to'qimachilik sanoati kabi mahsulotlarda qo'llaniladi.*

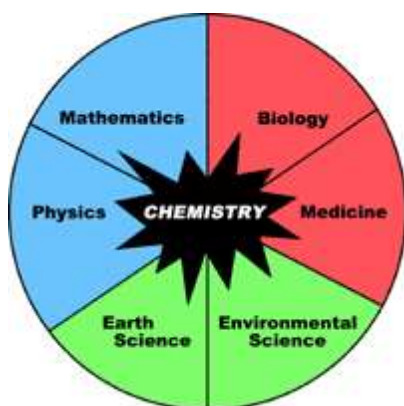
Аннотация: *В этой статье автор объяснил, какое значение имеет химия в повседневной жизни. Химия используется во многих сферах повседневной жизни и таких продуктах, как мыло и моющие средства, лекарства и наркотики, косметика, строительные материалы, текстильная промышленность и т. д.*

Annotation: *In this article, the author has explained what is importance of chemistry in everyday life. Chemistry is used in many daily life activites and products such as soaps and detergents, medicines and drugs, froensics, builiding materials textile industries ets.*

Biz nima sababdan kimyoni bilishimiz kerak?

Kimyo - bu juda qiziqarli fan sohasi. Bu bizning dunyomiz uchun juda muhim bo'lganligi sababli, kimyo har bir inson hayotida muhim rol o'ynaydi va bizning mavjudligimizning deyarli barcha jihatlariga qandaydir tarzda ta'sir qiladi. Kimyo oziq-ovqat, kiyim-kechak, boshpana, sog'liq, energiya va toza havo, suv va tuproq kabi asosiy ehtiyojlarimizni qondirish uchun juda muhimdir. Kimyoviy texnologiyalar sog'liq, materiallar va energiyadan foydalanish muammolariga yangi yechimlarni taqdim etish orqali hayot sifatini ko'p jihatdan boyitadi. Shunday qilib, kimyoni o'rganish bizni haqiqiy dunyoga tayyorlashda foydalidir. Kimyo ko'pincha markaziy fan deb ataladi, chunki u fizika va matematika, biologiya va tibbiyot, er va atrof-muhit fanlarini birlashtiradi. Shuning uchun kimyoviy moddalar va kimyoviy jarayonlarning tabiati haqidagi bilimlar turli xil fizik va biologik hodisalar haqida tushuncha beradi. Kimyo haqida biror narsa bilish foydalidir, chunki u fizik olamni tushunish uchun ajoyib asos yaratadi. Yaxshimi yoki yomonmi, hamma narsa kimyoviy!

UW-La Crosse akkreditatsiyadan o'tgan Kimyo va Biokimyo dasturlari texnik va amaliy tadqiqot tajribasini amaliy ko'nikmalarni rivojlantirish bilan uyg'unlashtiradi.

Markaziy fan Kimyoni o'rganish, shuningdek, turli xil foydali, qiziqarli va foydali kasblarni tanlash uchun ajoyib holatga keltiradi. Kimyo bo'yicha bakalavr darajasidagi ma'lumotga ega bo'lgan shaxs sanoat, ta'lim yoki davlat xizmatida professional lavozimlarni egallashga yaxshi tayyorlangan. Kimyo darajasi, shuningdek, bir qator tegishli sohalarda ilg'or o'rganish uchun ajoyib asos bo'lib xizmat qiladi. Kimyo bo'yicha ta'lim olgan odamlar uchun martaba imkoniyatlari ro'yxati uzoq va xilma-xildir. Ishsizlik darajasi yuqori bo'lgan paytlarda ham kimyogar eng ko'p izlanadigan va ish bilan ta'minlangan olimlardan biri bo'lib qolmoqda.

KIMYOGALAR NIMA ISHLATILADI? Atomlar, molekulalar va ionlarning xatti-harakati biz yashayotgan dunyoni, shakli va o'lchamlarini va hatto ma'lum bir kunda o'zimizni qanday his qilishimizni belgilaydi. Ushbu hodisalarni tushunadigan kimyogarlarning zamonaviy jamiyatimiz duch keladigan muammolarni hal qilish uchun juda yaxshi jihozlangan. Har qanday kunda kimyogar DNK molekulalarining rekombinatsiyasi mexanizmini o'rganishi, ichimlik suvidagi insektitsid miqdorini o'lchash, go'sht tarkibidagi oqsillarni solishtirish, yangi antibiotikni ishlab chiqish yoki oy toshini tahlil qilishi mumkin. Sintetik tola, hayotni saqlaydigan dori yoki kosmik kapsulani loyihalash uchun kimyo bilimi talab qilinadi. Kuzgi barg nima uchun qizarib ketishini yoki olmosning nima uchun qattiqligini yoki sovun bizni toza qilishini tushunish uchun, birinchi navbatda, kimyo haqida asosiy tushunchani talab qiladi. Agar siz kimyodan dars berishni yoki kimyo sanoatida polimer materiallar, farmatsevtika, xushbo'y moddalar, konservantlar, bo'yoqlar kabi kimyoviy mahsulotlar ishlab chiqarishda ishlashni rejalashtirmoqchi bo'lsangiz, kimyo bo'yicha bilim muhim ekanligi sizga ayon bo'lishi mumkin.

Kimyoning ahamiyati va qamrovi Kundalik hayotingizda kimyo, uning qo'llanilishi va qoidalarini o'z ichiga olgan ko'plab misollar mavjud. Keling, ularni birma-bir ko'rib chiqaylik.

Oziq-ovqat ta'minoti Kimyoni o'rganish dunyoni karbamid, kaltsiy superfosfat, natriy nitrat va ammoniy sulfat kabi kimyoviy o'g'itlar bilan ta'minladi. Bu kimyoviy moddalar meva, sabzavot va boshqa ekinlar hosildorligini oshirishda katta yordam berdi. Shunday qilib, biz oziq-ovqatga bo'lgan doimiy o'sib borayotgan talabni qondira olamiz. Ba'zi samarali insektitsidlar, fungitsidlar va pestitsidlar yordamida ekinlarni hasharotlar va zararli bakteriyalardan himoya qilishga yordam berdi. Kimyo,

shunungdek, konservantlarning kashf etilishiga olib keldi. Ushbu kimyoviy moddalar oziq-ovqat mahsulotlarini uzoq vaqt davomida saqlashga katta yordam berdi. U zinokorlarning borligini tekshirish usullarini berdi. Bu sof oziq-ovqat mahsulotlarini yetkazib berishni ta'minlaydi.

2) Sog'liqni saqlash va sanitariya imkoniyatlarining yaxshilanishiga Kimyoning o'rni beqiyos. Kimyo insoniyatga hayotni saqlab qolgan ko'plab dori-darmonlarni taqdim etdi. Oltingugurtli preparatlar va penitsillin kashf etilishi tufayli dizenteriya va pnevmoniyaga davo topishimiz mumkin bo'ldi. Bundan tashqari, sisplatin va taksol kabi hayotni saqlaydigan dorilar saraton kasalligini davolashda samarali, AZT esa OITS qurboni uchun qo'llaniladi. Kimyo meditsinada inqilob qilgan umumiy dori-darmonlardan ba'zilari:

Analgetiklar: har xil turdagi og'riqlarni kamaytirish uchun.

Antibiotiklar: infeksiyani oldini olish va kasalliklarni davolash uchun.

Trankvilizatorlar: stressni kamaytirish va ruhiy kasalliklarga chalingan bemorlarga tinchlik va tinchlik olib kelish.

Antiseptiklar: yaralarning infeksiyasini to'xtatish uchun.

Dezinfektsiyalash vositalari: hojatxonalarda, polda va drenajlarda mavjud bo'lgan mikroorganizmlarni o'ldirish uchun.

Anestezikaning kashf etilishi jarrohlik operatsiyalarini yanada muvaffaqiyatli qildi. **DDT va Gammeksan** kabi insektitsidlardan foydalanish kalamushlar, chivinlar va pashshalar keltirib chiqaradigan kasalliklar xavfini sezilarli darajada kamaytirdi.

3) Atrof-muhitni tejashda kimyoning qamrovi Ilm-fan tufayli endi bizda tabiatni asrashga yordam beradigan ekologik toza kimyoviy moddalar mavjud. Bunday misollardan biri muzlatgichlardagi CFClarni almashtirishdir.

4) Konfor, zavq va hashamatni oshirish Ilm-fan taraqqiyoti va kimyo kashfiyotlari tufayli biz bugungi kunda yanada qulayroq hayot kechirmoqdamiz. "Qanday qilib?" deb so'rashingiz mumkin? Keling, quyida ko'rib chiqaylik.

•**Sintetik tolalar:** ular yanada jozibali, qulay va bardoshlidir. Terilen, neylon va rayonni o'z ichiga oladi. Ularni yuvish oson, tez quriydi va dazmollashni talab qilmaydi. Kimyo kiyimga yorqin va tez rang beradigan ko'plab sintetik bo'yoqlarni taqdim etadi.

• **Qurilish materiallari:** Chelik va tsement yetkazib berish orqali kimyo xavfsizroq uylar va ko'p qavatli binolarni qurishda yordam beradi. Bundan tashqari, uzoq muddatli va bardoshli to'g'on va ko'priklarni qurishda yordam beradi.

• **Metall yetkazib berish:** Oltin, kumush, mis, temir, alyuminiy, rux kabi metallar va ko'p miqdordagi qotishmalar turli xil buyumlarni tayyorlash uchun ishlatiladi. Bularga bezaklar, idishlar, tangalar va ko'plab sanoat va qishloq xo'jaligi asboblari kiradi.

• **Maishiy maqsadlarda ishlatiladigan buyumlar:** Kimyo ko'plab maishiy buyumlarni yetkazib berish orqali uylarimizni yanada qulayroq qildi. Masalan, yuvish vositalari, yog'lar va yog'lar, shakar, qog'oz, shisha, plastmassa, bo'yoqlar, kosmetika, parfyumeriya, pishirish gazi va boshqalar. Biz yozda ammiak, suyuq oltingugurt dioksidi va freon kabi sovutgichlardan foydalangan holda issiqlikni engishimiz mumkin.

• **O'yin-kulgi:** Kino, videokameralar, oddiy kameralar tsellyuloiddan tayyorlangan va tegishli kimyoviy moddalar bilan qoplangan filmlardan foydalanadi. Bayram va nikohda bizni quvontiradigan salyutlar kimyoviy mahsulotlardir. Agar siz o'sha yoqimli selfilarni suratga olmaganingizda, hayot qanchalik zerikarli bo'lishini tasavvur qila olasizmi?

• **Transport va aloqa:** Barcha transport vositalari benzin yoki dizel yoqilg'isi yoki kimyoviy mahsulotlar bo'lgan ko'mirdan foydalanadi.

• **Yadro atom energiyasi:** Kimyo muqobil energiya manbai bo'lgan yadro energiyasini taqdim etish orqali yordamga keldi.

5) Sanoatda kimyoning qamrovi Kimyo bir qator sohalarning rivojlanishi va o'sishida muhim va foydali rol o'ynaydi. Bunga shisha, tsement, qog'oz, to'qimachilik, charm, bo'yoq va boshqalar kabi sohalar kiradi. Shuningdek, biz kimyoning bo'yoqlar, pigmentlar, neft, shakar, plastmassa, farmatsevtika kabi sohalarda keng qo'llanilishini ko'ramiz. Shuningdek, u tegishli katalizatorlar bilan ta'minlash orqali sulfat kislota, nitrat kislota va ammiak, vodorodlangan moylarni ko'proq ishlab chiqarishga yordam berdi.

6) Urushda kimyoning qamrovi TNT, nitrogliserin va dinamit kabi kuchli portlovchi moddalarni ochishda kimyo muhim rol o'ynaydi. Shuningdek, u xantal gazi, fosgen va boshqalar kabi zaharli gazlarni topishda rol o'ynaydi.

Xulosa qilsak, bu maqolani o'quvchi shahs albatta uning sarlavhasiga ajablanishi turgan gap- va shu yerda, oxirgi nuqtada, men, avtor sifatida, kimyoni bu ulkan fan ichidagi SAN'AT deb atashga jazm qildim. Kimyo o'zining predmeti (molekula va material) orqali o'zining ijodiy kuchini, atomlarning asl va cheksiz xilma-xil birikmalar va tuzilmalarga qayta joylashishi natijasida yaratilganidan oldin hech qachon mavjud bo'lmagan yangi molekulalar va materiallarni ishlab chiqarish kuchini ifodalaydi. Kimyo qaysidir ma'noda kimyoviy ob'ekt shakllari va funktsiyalarining plastikligi orqali san'atga o'xshaydi. Rassom sifatida kimyogar materiyani o'z tasavvurining mahsuli bilan ta'minlaydi. Tosh, tovush va so'zlarda haykaltarosh, bastakor yoki muallif ular bilan shakllantirgan asar bo'lmaganidek, kimyogar ham materiyani tashkil

etuvchi elementlardan asl molekulalar, yangi materiallar va noma'lum xususiyatlarni yaratadi. Kimyoning o'ziga xosligi nafaqat kashf qilish, balki ixtiro qilish va birinchi navbatda yaratishdir. Kimyo kitobi nafaqat o'qilishi, balki yozilishi kerak.

QO'LLANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Kerezoudi, C.; Samanidu, V.F.; Palaghias, G. Restorativ stomatologiyada nanobiomateriallar. Stomatologiyada nanobiomateriallarda: Nanobiomateriallarni qo'llash; Uilyam Endryu nashriyoti: Norvich, NY, AQSh, 2016; 107–132-betlar. [CrossRef]
2. Muruzis, P.; Andreasidu, E.; Samanidu, V.; Tolidis, K. Yangi ishlab chiqilgan monomerlarning qisqa muddatli va uzoq muddatli chiqishi qatron bilan o'zgartirilgan keramika va kompozit qatronli CAD-CAM bloklari. J. Protez. Tish. 2019, 123, 339–348. [CrossRef] [PubMed]
3. Clish, C.B. Metabolomics: aniq tibbiyot uchun yangi paydo bo'lgan, ammo kuchli vosita. Mol. Case Stud. 2015, 1, a000588. [CrossRef] [PubMed]
4. Chatgialoglu, C.; Ferreri, C.; Geacintov, N.E.; Krokidis, M.G.; Liu, Y.; Masi, A.; Shofirovich, V.; Terzidis, M.A.; Tsegay, P.S. 5,8-DNKning zararlanishida siklopurin lezyonlari: kimyoviy, analitik, biologik va diagnostik ahamiyati. Hujayralar 2019, 8, 513. [CrossRef]
5. Terzidis, M.A.; Chatgialoglu, C. An ameliorative protocol for the quantification of purine 5,8-cyclo-2'-deoxynucleosides in oxidized DNA. Front. Chem. 2015, 3, 47. [CrossRef] [PubMed]
6. Kovatsi, L.; Fragou, D.; Samanidou, V.; Njau, S.; Kouidou, S. Drugs of Abuse: Epigenetic Mechanisms in Toxicity and Addiction. Curr. Med. Chem. 2011, 18, 1765–1774.
7. Samanidou, V.; Kovatsi, L.; Fragou, D.; Rentifis, K. Novel strategies for sample preparation in forensic toxicology. Bioanalysis 2011, 3, 2019–2046. [CrossRef]
8. Katsifas, C.S.; Touloumzidou, A.; Zachariadis, G.A. Compositional study of bronze vessels from the Derveni tombs of central Macedonia of the fourth century bce using energy-dispersive micro-X-ray fluorescence (ED μ XRF) spectrometry: Bronze vessels from the Derveni tombs of central Macedonia. Archaeometry 2019, 61, 1313–1332. [CrossRef]
9. Reinberger, K.L.; Reitsema, L.J.; Kyle, B.; Vassallo, S.; Kamenov, G.; Krigbaum, J. Isotopic evidence for geographic heterogeneity in Ancient Greek military forces. PLoS ONE 2021, 16, e0248803. [CrossRef]
10. Brun, E.M.; Puchades, R.; Maquieira, A. Analytical methods for anti-doping control in sport: Anabolic steroids with 4, 9, 11-triene structure in urine. TrAC Trends Anal. Chem. 2011, 30, 771–783. [CrossRef]